

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliquit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

Caput VI. Casus, quibus antichresis jure permissa est.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

ius in *Manuali* cap. 17. num. 148. *vers. secundum*, im-
probat illam conditionem, ut res maiore pretio,
quàm empta est, redimatur, per text. *eiusdem* cap. 11.
lo. vos. Sed hic textus in duobus se fundat, ut antè
dictum est; ita quod Navarrus eo se tueri non pos-
sit. Puto tamen ejus sententiam veram esse, ubi
major quantitas in odium redemptionis adjecta
est, ut hac ratione retrahatur venditor à redi-
mendo, pro quo optimè facit text. in *l. Julianus* 14.
§. *ibidem* Papinianus D. De act. empt.

Restant duo argumenta dissolvenda, quæ su-
prà nu. 12. & nu. 13. movimus, ex cap. 1. & c. Salubri-
ter hoc tit. & ex c. Nuper 6. De donation. inter virum &
uxor. Sed prius argumentum commodius rejici-
mus in caput proximum. Nisi quod & ibi citavi-
mus l. 2. Cod. De pactis inter empt. & vend. ubi dixi-
mus, pactum hoc venditionis fundi adjectum va-
lere, ut quandocumque velit venditor refuso
pretio possit eundem fundum ad se revocare,
cùm tamen interea emptor perceptos fructus suos
faciat, cur non item in antichresi? Diversitatis
ratio hæc est, quòd emptor rei à se emptæ factus
dominus, rectè eisdem fructus lucratur tam-
quam ex re sua provenientes, *l. Qui fecit* 2. D. De u-
suris. At secus est in pignore, cujus dominium

cùm in creditorem non transeat, fructus ejus
tamquam rei alienæ non cedunt lucro credito-
ris; sed ad restituendum vel imputandum eos in
sortem tenetur, prout suprà dictum est. Nec
quoque movet, quòd antichresis & emptio in
eundem finem tendant, videlicet ad lucrandos
fructus rei: quia in modo diversitas est, cùm em-
ptio licitus modus sit, antichresis illicitus, urpo-
te usurarius. Simili ratione videmus hæredita-
tem rectè testamento relinqui, non verò pactio-
nibus, *l. Hereditas* 5. C. De pactis conventis. & *l. Licet*
19. C. De pactis. Nam & in his modis diversitas est.

Quo verò ad argumentum ex d. c. Nuper, re-
spondetur usum fructumque fundi licitè concedi
alteri per viam donationis sive liberalitatis, *l.*
Permissi 16. §. fin. *l. Si gratuitam* 17. in princ. D. De
prescriptis verb. & *l. Aquilius* 27. D. De donat. quem-
admodum & per viam commodati, *l. 5* §. 2. Com-
modati. At per viam mutui illicitè fructus fundi
conceduntur, cùm in mutuo ea tantummodò res
in obligationem veniat, quæ data fuit: & ideo si
quid amplius ejus ratione à creditore petitur vel
retinetur usura est, *l. Rogasti* 11. §. si tibi decem & ibi
Accurs. D. Si certum petatur, cum iis, quæ hactenus di-
ximus.

CAPUT VI.

Casus, quibus antichresis jure permissa est.

SUMMARI A.

1. Quibus casibus licitè percipiuntur fructus rei oppig-
norate.
2. Explicatio c. 1. in fine hoc tit.
3. & 4. Cap. 1. de feudis & c. Conquestus hoc
tit. & de ratione utriusque.
5. Hostiensis sententia probatur contra Covarr.
6. 7. De cap. Salubriter hoc tit. & de ejus ratione.
8. Tunc ratio ipsius textus quàm quæ à Dd. fingitur.

QUæ de antichresi superiore capite disse-
ratimus, non sunt perpetua; habent enim
suas limitationes sive exceptiones, ut vul-
gò recepto more loquimur, seu, ut ego malim,
suas declarationes, ita quòd sub antichresi pro-
priè non comprehendantur. Una earum est in cap.
1. hoc tit. ubi cum Alexander III. S. Pontifex in
Concilio Turonensi decrevisset, ne quisquam
Clericorum genus aliquod usurarum exerceat, tan-

dem in fine ejusdem cap. hæc verba subijcit: *Nisi*
forte Ecclesia beneficium fuerit, quod redimendum ei hoc
modo de manu laici videatur. Hæc igitur una excep-
tio est sive declaratio, quæ antichresis permissa
est. Siquidem ex his verbis textus constat, Cleri-
cum posse beneficii sui fructus à laico injuste pos-
sessi & sibi pro mutuo obligati, licitè percipere
& retinere; ita quòd non cogatur eos in extenua-
tionem sortis referre. Et ratio est, quia hæc specie
nullum lucrum facit Clericus (quod alioqui ne-
cesse est in usura, ut sup. cap. 1. latius deduximus)
sed potius hac viâ redimit id, quod ad se legitimè
spectabat. Quod & Glossa *ibid.* rectè transfert ad
quemvis laicum, ut & is non minùs possit hac ea-
dem via possessionem rei suæ avocare ab injusto
possessore. Suadet enim id eadem ipsa æquitas. In
quam rem confert elegans textus in can. Dominus
xxiii. quæst. 1. & in l. fin. D. De condict. ob turpem cau-
sam. Nam hoc posteriore textu is, qui pecuniam
accepit ejus nomine, quod alioqui gratis præsta-

M m m 2 10 de

re debebat, puta, ut depositum apud se redderet, vel commodatum restitueret, turpiter agere dicitur; atque idcirco ad restituendum quod accepit, conditione ob turpem causam tenetur. Idem igitur recte & in Clerico rescriptum est in d. c. 1. ut & is beneficii sui fructus, qui iure ad se spectant, per pignoris causam recuperare possit.

3 Altera exceptio siue declaratio est in c. Conquestus 8. in fine hoc sit. quod feudi dominus fructus rei feudalis in pignus sibi concessit a vasallo licite quoque retinet, neque tenetur eos in exonerationem sortis impurare. Similis textus extrahitur. 1. sup. De feudis. Sed huius cap. 1. quod plenius est, contextum audiamus, cuius verba sunt: Infirmatione presentium declaramus, quod gageris, id est, hypotheca (ita enim hoc verbum interpretatur Hostiensis ibidem) quam de feudo Ecclesia tua ab M. dignoscere recepit, à te potest libere detinere, fructibus non computatis in sortem; ita videlicet, ut quamdiu fructus illos perceperis in sortem minime computandos; idem M. a servitio, in quo tibi & Ecclesia tua pro feudo ipso tenetur, interim sit immunis.

4 In reddenda huius exceptionis ratione multum laborant interpretes. Glossa ibidem in V. immunitas, hanc rationem addfert, quod id receptum sit in favorem Ecclesie, ut eo citius feudum ad Ecclesiam revertatur, quasi ex Glossae sententia aliud observandum sit in laico. Sed hoc commentum Glossae recte ibidem rejicit Panormit. Si enim legitime concessum est feudum, profecto non debet Ecclesia ideo usuram committere, ut hac via utilitatem feudi ad se revocet; cum neque dem pro alterius vita redimenda usura permittatur, e. Super 4 hoc sit. Ceteras rationes vide apud Panormit. & Joan. ab Imola in idem c. 1. quas hic non attinet repetere.

Quarum tamen optima videtur, hæc Hostiensis, quod scilicet id proveniat ob naturam feudi, cuius directum dominium mansit penes ipsam Ecclesiam. Unde si postea, mutata voluntate vasalli per causam pignoris, utile dominium recurrat ad directum, consolidatur quodammodo utile cum directo dominio; ut hinc Ecclesia non tam dicatur ex alienare fructus percipere, quam ex re propria. Iure enim liberatur vasallus ab obligatione, quæ Ecclesie antè obstrictus erat, d. cap. 1. Atque hanc rationem probare etiam videntur Panormit. & Joan. ab Imola in d. cap. 1. Dominicus Soto de iust. & iure lib. 6. quaest. 1. art. 2. post med. & communem assensum Odae. Covarr. Variar. resol. lib. 3. c. 1. m. 4. Adde quod decisio ejusdem c. 1. & d. c.

Conquestus in fine, locum sibi vindicet tam in laico quam in Clerico. Quamvis eam conetur infirmare idem Covarr. loco jam citat. ex eo, quod falsum putet, per dationem pignoris consolidari utile dominium cum directo, imò, addit, debitor utilis dominus adhuc manet, & ejus nomine fructus à creditore percipiuntur. Præterea, etiam si fateremur, inquit, dominium utile consolidari hac specie cum directo, minime tamen labem usura effugimus, siquidem lucrum hoc consolidationis ultra sortem ratione mutui accipitur, & ideo porè usura committitur.

Unde ipse aliam rationem reddit, ex sententia Innocentii & aliorum; quod ideo fructus feudi oppignorati cedant ipsi domino, quia frequentissime, ait, fructus rei feudalis sunt ejusdem æstimationis & valoris, cuius ipsa servitio ipsa opera, quæ ratione feudi a vasallo debentur domino. Cui consequens esse vult, ut, si fructus excedant æstimationem servitiorum, non aliter eos lucratur dominus, quam quantum cum servitiis concurrunt. Quæ ratio non videtur convenire textui in d. c. Conquestus. Quare potius, textum ipsum loquentem audiamus: Conquestus est nobis C. Clericus, & inf. Discretionem vestram mandamus, quatenus si terram ipsam titulo pignoris detinetis, & de fructibus ejus sortem accepistis, prædictam terram Clerico memorato reddatis; nisi terra ipsa de feudo sit monasterii vestri. Ecce generaliter statuit S. Pontifex, fructus rei pignoratæ in sortem imputari debere, præterquam ubi ipsi domino feudum pignoris nexu obligatum est. Et profecto non video (si hæc a præcedentibus verbis vera limitatio est, ut revera est) cur non similiter debeat intelligi de fructibus feudi a domino perceptis, ut hi omnes lucro cedant domino, non quidem in compensationem servitiorum remissorum, justà eorum æstimatione factâ; sed ideo, quod amplius apud vasallum non sit feudum, cuius causâ servitia debebantur, atque idcirco cessante causâ, cesset quoque effectus ejus, hoc est, feudo jam ad dominum reverso, tamquam causa, cessent quoque servitia, cap. Cum cessante 60 sup. De appellationibus. Tiraq. in tract. Cessante causa nu. 195. Nec certe video, quomodo hoc casu servitiorum æstimatio iniuri possit, cum ea incerta sint, & non tantum in operis præstandis versentur, sed & in submiolando consilio, in monendo dominum, si quid forte maleficii in eum intenteretur, &c. de quibus in libro Feudor. cap. de forma fidelit. cum cap. seq.

Quod sit, ut Hostiensis rationem magis convenire ex illius textui in d. c. Conquestus, & in d. cap. 1. sup. De feudis, eo quod simpliciter loquatur, nol.

nullâ compensationis fructuum cum oneribus feudi mentione factâ.

Ubi tamen meminisse oportet, ut si feudum curâ & industriâ vassalli cultius & fructuosius redditum sit, quàm fuerit tempore investituræ, quoddam hac specie non integri fructus cedant domino, sed redigendi sint ad quantitatem ejus temporis, quo feudum concessum est: ut sic fructus ex nova causa percepti ipsi vassallo restituantur. Quod etsi neget Dominicus Soto *dist. art. 2.* ideo quoddam vassallus onere excolendi feudi liberetur; tamen suadet omnino æquitas, ut æstimatio ejus, quo melius factum est feudum, vassallo, non domino cedat.

Tertia exceptio sive declaratio desumitur ex *cap. Salubriter* 16, *hæc tit.* ubi gener fructus possessionum, id est, agrorum pro dote sibi obligatorum, rectè percipit, neque in dotem nondum sibi traditam imputat. Sed & hæc verba textus audiamus, ut eo res explicatio sit: *Sane generum, inquit, ad fructus possessionum, quæ sibi à socero sunt pro numerata dote obligata, computandos in sortem non credimus compellendum; cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonii supportanda.*

Ubi animadvertendum est, quod textus ait, pro numerata dote exaudiendum esse, pro promissa dote, ut & interpretatur Hostiensis, & Joan. Andree, & omnes *Ud* quos mihi viderelicuit, nisi textum supplere velimus hoc modo, pro numerata dote & rursus recepta a socero, ejusque nomine assignatis genero possessionibus. Idque propius mihi videtur, ne à propria verborum significatione temerè discedamus. *argum. l. Non aliter* 67. *D. De legatis*. Sed & res in idem recidit, si dicamus pro dote numeranda, siue pro dote numerata quidem, sed non plenè tradita possessiones pignoris obligatas esse. Semper enim superest hæc quaestio, utrum gener fructus possessionum licitè lucretur, vel computare eos teneatur in extensionem dotis nondum exsolutæ, vel certè cum effectu nondum traditæ? & expressè negat textus in *d. cap. Salubriter*: cui consequens est, ut lucro cedant genero silva dote, quod profectò tamquam usurarium adversari videtur *c. 2.* *sup. h. t.* & iis, quæ antè tradidimus de antiehesi.

Quare in hujus rei constituenda ratione vehementer contendunt *Ud* nostri: sicut videre est apud *D. Covar. lib. 3. Var. resolut. cap. 1. num. 3.* & *4.* & *Mart. Navarrum in can. Si fuerit verus xiv. quæst. 3. num. 64. in tract. de Usuris*. Sunt, qui id fieri existimant propter interesse damni emergentis

vel lucri cessantis: ut quia gener ob non solutam dotem, patrimonii sive suarum rerum jacturam patitur, accipiendo scilicet pecuniam sub usuris, vel annuos redditus emendo pro oneribus matrimonii sustinendis, aut omittendo lucrum, quod aliàs ex dote facturus erat. Et hæc ratio passim à *Ud* probatur. Sed planè eam rejicit Navar. *d. n. 64.* eo quod non conveniat textui, aut si conveniat, nullum discrimen superfit inter dotis & alterius rei debitum, quod absurdum putat. Alii putant, quod socer censetur donare genero fructus pignoris, donec dos exsoluta fuerit. Quæ ratio Medinæ est, teste Navarro, quam & ipse rejellit, eo quod *d. c. Salubriter* nullo donationis titulo innitatur. Sunt tertii, inter quos nominatim recensetur Fortunius Garfias *de ultimo fine juru. illat. 6.* quod, cum pater teneatur ad alendam filiam suam, videatur ipse fructus pignoris permittere genero loco alimentorum. Sed & hanc improbat idem Navarrus, quod nimium restringat decisionem *d. cap. Salubriter*, ut scilicet tantummodo ipsi locus sit in genero recipiente pignus à socero suo; cum eadem & ad quemlibet extraneum meritò transferri debeat.

Nec tamen ipse Navar. *ibid. num. 66.* meliorem aliis rationem adfert: nam putat eum, qui dotem promittit, tacitè convenisse de tanto emolumento capiendò, quantum prudens & diligens maritus collegisset ex dote, si soluta fuisset; ac proinde fructus pignoris succedere in vicem huius emolumenti tacitè promissi. Verum hæc ratio, si benè inspicatur, incidit ex parte cum prima ratione, quam antè attulimus, aut certè Navar. obsecrante sua rem involuit, ut facile intelligi non possit.

Mihi semper tutius visum est, ut à ratione textus minimè discedatur; quæ hæc est. quod ideo gener lucretur fructus pignoris, quod frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonii supportanda. Hanc enim rationem discit verè reddit textus in *d. c. Salubriter*. In his verò consistunt onera matrimonii, ut maritus uxorem alat & educet cum ancillis sive famulis, si quos habet, *l. Si cum dote* 23, §. si autem *D. Solutio matrim. c. l. Si quis pro uxore* 22, in princ. *c. 1. l. De donat. inter virum & uxorem*. Et quia hæc onera varè incidere solent, vel propter morbum, partum, vel profectum uxoris cum marito, vel timorè, ideo fit, quod propter dubium horum eventuum permittat summus Pont. in *d. c. Salubriter*, ut fructus pignoris pro dote constituta licitè percipiat & retineat

Mmm 3

neat

neat maritus, non impurando eos in extenuationem dotis promissa & non soluta. Accedat & incertus fructuum eventus, qui & in hac re attendi debet, *l. si ea lege 17, C. De usur ut & rectè considerat summus Pont.* in specie *c. fin. h. t.* dum excusat eum ab usura, qui merces pluris vendit, vel minoris emit ob solutionem dilatatam in id tempus, quo incertum est, an pluris vel minoris merces sint valiturae. Curigitur non similiter eadem ratione excusabitur gener, propter onera matrimonii incerta, & dubium fructuum sive emolumentum eventum? Quod sit, ut decisio *d. cap. Salubriter* non tantum locum habeat in socero &

genero, verum etiam in ceteris dorem promittentibus, ob eamdem æquitatem. Quam & probat Dominicus Soto *de Inst. & jure lib. 6, quæst. 1, art. 2, serò circa finem.* Quamvis & secunda ratio supra allata non videatur planè improbanda in promissore dotis, qui scit fructus pignoris exsufuros utilitatem dotis, vel si pensionem majorem annuatim constituit pro dote, quam fert mos patris, idque sciens prudensque, non coactus fecerit, propter juris regulam: Cuius per errorem dati repetitio est, ejus consultò dati donatio est, *l. Cuius per errorem 53, D. De R. I.*

CAPUT VII.

De restitutione usurarum.

In Cap. Cum tu manifestos §.

SUMMARIA.

1. Manifestus usurarius quis.
2. Pœna in usurarios varia.
3. Ad restitutionem usurarum quitentantur.
4. Quid si usurarii vel heredes non sint solvendi?
5. Item quibus si à debitore remissa sint usura non soluta.
6. Item si juramentum de solvendis usuris, vel non repetendis accesserit.
7. & 9. Conciliatio c. Consultuith. t. cum c. fin. inf. De Simonia.
8. Conciliatio Feliciani de Solis 10. Soti.
11. Navarri conciliatio probatur.
12. Usurarium rectè excipere contra actorem etiam usurarium.
13. Rem ex usuris comparatam non esse ejus, à quo usura extorta sunt.
34. Sed an hypotheca jura ipsi obligata?

Manifestus usurarius is dicitur, qui palam fœnus exercet, ita quòd nullam hujus rei excusationem possit obtere: & aut qui hoc crimen confessus est in jure, id est, in judicio; aut de eo est condemnatus, *cap. fin. sup. De cohabit. Clericor. cap. Cum olim 24, & cap. Super 26, inf. De verb. significat.* Et quamvis de manifestis loquatur tantum hæc Decretalis, idem tamen obtinet & in occultis usurariis, quod ad restitutionem usurarum attinet in conscientie foro. Nam contra eos alia pœna fori exterioris cessant; cum la-

tentia delicta publicè non vindicentur, *cap. fin. xxxi. q. 5.*

Itaque cum & alia pœna in usurarios statuta sint à sacris Canonibus, libet hic & cap. sequenti omnes recensere & breviter perstringere. Quare prima est, restitutio usurarum, quæ licet vera pœna non sit, sed potius restitutio ejus quod justè alteri debetur; nihilominus eam inter pœnas placet hic annumerare. Altera est, excommunicatio. Tertia, privatio communionis oblationis altaris & sepulturæ Ecclesiasticæ. Quarta, testamenti interdictio. Quinta, infamia ex multorum sententia.

Igitur quod ad restitutionem attinet, ea planè necessaria est. Cum enim usura rapinæ instar sit, *can. Si quis usurarium xiv. quæst. 4,* utique restitutioni subjacet, & subsequenter non aboletur hoc crimen solâ pœnitentiâ, sed & restitutione opus est, juxta D. Augustini sententiam hoc textu relatum, *Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Quæ postea à Bonifacio VIII. relata est inter juris regulas, *lib. 6, Decretal.*

Ut hinc etiam Judæi rectè cogantur ad restitutionem usurarum, tamquam alienæ rei iniuri posseditores; quos nec convenit melioris esse conditionis quàm Christianos, *cap. Post miserabilem 12, & cap. penult. h. t.* Sicut neque stultos quàm prudentiores, *l. Servus 4, D. Quod vi aut clam.* Unde quoque consequens est, ut & ad heredes usurariorum hæc restitutio pertineat, quatenus scilicet usura-